

kintetet nem ismerő kutatóé (osztály megszabta határai, s viszonylagos-
 igazságai mellett) s ezzel a negyedik rend harcát segíthetné elő. De már
 a második lépés, az osztálya emberéé, aki ép' ilyen biztonsággal mossa el
 és értékeli át az első eredményeit és így a polgárság leplezetlen ideológiu-
 sává válik... de olyan időben, mikor az a negyedik renddel nyíltan szem-
 ben áll. Ennek a tragikus helyzetnek egyik tünete Einstein antimilita-
 rista akcióinak furcsa elhalkulása és csődje.

(Wien)

Szerb György

¹ Freuddal való levelezéséből. Lásd Neufeld Béla cikkét: A háború lélektani
 problémája. Korunk, 1934. 707—713. o. — ² Itt már nem lehet pusztán ideálról
 szó. Nyíltan kimondjuk, ez már nem egy „független ember“ megállapítása,
 hanem reverencia „Amerika“, a tökéletes Amerika előtt. — ³ Lásd Neufeld emli-
 tett cikkének idézetét. — ⁴ Gedanken über die ökonomische Weltkriese című
 fejezetben (100. o.) Itt egyedüli orvosságul a „teljes tervgazdaságot és az
 életre fontos fogyasztási javaknak a közösség által való elosztását“ hirdeti.
 Az „életre fontos“ szólam Popper-Linkaeus-i beletűzése — a következő sorok-
 ból kitűnik — csak azért van, hogy ne legyen pont úgy, mint a „terrorisztik-
 us“ Oroszországban. — ⁵ Lásd Neufeld B. cikkét. — ⁶ Kivételek nyilvánva-
 lóan az Elit: a lélekelemzők és elemzettek, meg a tudósok és művészek, mint
 „szublimáltak“. — ⁷ A háborús uszítók éppen ezt a gyűlöletet hasznosítják
 aképpen, hogy természetes tárgyról a két ellenfélre szakított gyűlölködők-
 magukra igyekeznek áthárítani. Ha sikerül. Ha a hatás bizonyos osztályok-
 ban nem elég nagy, akkor célravezet. — ⁸ Neufeld cikkéből.

A TUDOMÁNY ALKONYA. A 16. században hatalmas fellendülés ráz-
 kodtatta meg a világ gazdasági alapját. A kereskedelem, az ipar, a
 tengerészet addig ismeretlen virágzásnak indult. A nagy tengeri utak,
 Nyugat- és Kelet-India felfedezésének korszaka volt ez: a történelem óra-
 mutatója a polgári társadalom megszületését jelezte. A földrajzi és tu-
 dományos felfedezések egymással versengenek. A középkori skolasztika
 mindent Aristotelesre és a bibliára vezetett vissza, ám ez-ekből is csak
 a holt betűt imádták; az ifjú polgárság új tudománya nem elégszik meg
 ezekkel a mankókkal, melyek nem is a földön nyugszanak. A világ ér-
 telmét magában a világban keresi. Minden igazságot a kísérlet próbájá-
 nak vet alá. Megfigyeléseinek szintézise felfedi előtte a természet, a tár-
 sadalom törvényeit.

Am a bontakozó tökéletes rend korszakának tudományos módszerei nem
 voltak eléggé merészek ahhoz, hogy szétszaggassák a tudományt lenyü-
 göző metafizikai kötelékeket. Kepler, Descartes és Galilei működésének
 idején a polgári eszme botladozva követi a természettudomány haladását;
 még merőben idealista, midőn az exakt tudományok eredményei már a
 materializmust jelzik.

Az ipari korszak gyors térhódítása mély változásokat idéz elő a pol-
 gári eszmevilágban. A természettudomány új ágakat hajt: a vegytant,
 az élettant. A metafizika burka szétpattant a megérett gondolat feszítő
 erejétől. A bölcsélet a természettudomány eredményeinek szintézisére tö-
 rekszik.

Szembeszállva Newtonnak az anyag mozdulatlanságáról szóló ide-
 alista elméletével, a francia enciklopedisták az anyag és a mozgás egy-
 ségét hirdetik, visszautasítva a világ kezdeténél történt isteni lökés me-
 chanikus feltevését.

Azonban az a korszak, melyben a polgárság minden szellemi ere-
 jével egy valódi és teljes materialista bölcsélet megteremtésén iparko-
 dott, nem tarthatott sokáig. Németországban ezt a rövid korszakot Feuer-
 bach, Büchner, Vogt és Häckel képviselték; materializmusuk lapos, mecha-
 nikus, lendület nélküli. Ugyanazon okok miatt, melyek a német polgár-

ság 1848-as kapitulációját előidézték, a polgári materializmus sem talált túlságosan alkalmas talajra Németországban. Ekkor azonban a negyedik rend már megtalálta a maga útját. Marx és Engels magukhoz ragadják a materialista módszert, hogy társadalomtudományi téren alkalmazzák azt. A hegeli dialektika módszerével gazdagodott materializmus magasabb szinten dialektikus materializmussá fejlődik.

Időközben a polgári materializmus fonyadozott. A természettudomány által szüntelenül szolgáltatott adalékokat nem fogja össze materialista szintézisbe. „Vissza Kanthoz“, „Vissza Hume-hoz és Berkeleyhez“, — ezek voltak a jelszavak. Visszatérést jelentettek a szolipszista idealizmushoz. Számos fizikus, (Mach, Ostwald, Pearson, Henri Poincare), aki tudományos kutatásában a dialektikus materializmust alkalmazza, heves harcot folytat a materializmusnak a bölcséletbe való behatolása ellen. Mint tudósok materialisták, mint bölcselők idealisták. Ez a helyzet Newton korát idézi fel, azzal a különbséggel, hogy Newton kénytelen volt a még kezdetleges materializmus hiányát idealizmussal pótolni, míg Mach eltökélten idealista marad, ellenére tudományos materialista tapasztalatainak. Ez az ellenmondás, egyrészt a természettudományokból nyert materialista eredmények, másrészt a Hegel előtti idealizmushoz visszatérő irányzatok közt, jellemzi korunkat. Az imperialista korszak polgári gondolkodója képtelen a természettudományokból a helyes következményeket levonni.

Ez a szakadás a polgári tudomány és ideológia közt a 20. század kezdete óta egyre mélyül. Blank elmélete a menüiség minőségbe való átcsapásának dialektikus elvét igazolja. Bohrnak sikerül felbontani az atomot. Az anyag és a mozgás egysége ezzel bebizonyosodik. Érdekes azonban, hogy minél inkább gazdagodnak a materialista bölcsélet érvei, a polgári tudósok annál csökönnyösebben küzdenek a bölcséleti materializmus ellen.

Blanknak pl. nem elegendő többé a dualizmus. Megalkotja a trializmust, mely három világot különböztet meg: 1. Az érzékelhető világ. 2. A valóságos világ. 3. A „fizikai“ világ (amint az a fizikus számára megjelenik.)

Nemrég néhány angol fizikus és biológus nyilatkozott, mely szerint az exakt tudományok legújabb felfedezései megcáfolnák a materialista felfogást. Az aláírók ezt alkalmasnak találják arra, hogy a régi vallási dogmák visszaállítását követeljék. Bertrand Russel helyes érzéssel a következőképp kommentálja ezt a nyilatkozatot: „Amit ezek a tudósok a vallási hagyományok sugalmaira hallgatva állítanak, nem mint tudósok, hanem, mint javaikat és erényeiket megőrizni iparkodó hű polgárok teszik.

A háború és következményei e félénk embereket — a katedrai próféták rendszerint meghunyászkodók — konzervatívokká tették.

A tudomány a materializmus mellett van, a vezető rétegek érdekei az idealizmus mellett. Lehetetlen kibékíteni ezt a két törekvést.

Korunk bölcselete összhangba kell, hogy legyen a világ tudományos megismerésével. Van azonban egy másik „megoldás“ is. Jakob Graf, mai német ideológus írja: „A mechanikus bölcsélet uralma alatt a gazdasági rendszer és az élet, a Tőke és a Munka, az Állam és a nép, a nép és az egyén közti ellenmondások csak kimélyülnek. Ha van egy mód arra, hogy ezeket az ellenmondásokat kibékítsük és visszavezessük mélységesen szétválasztott népünket a szerves egységhez, úgy az az ész zsarnokságának megtörése cselekedeteinkben és gondolatainkban, s a mechanikus felfogások helyes bölcsélettel való helyettesítése.“ (Th. B. kiemelési.)

A megoldás egyszerű: az értelem, az ész és a tudományos gondolko-

dás tagadása. Nietzsche nyitja meg a mesterséges irracionális korszakát, amidőn elveti az okság elvét, amely minden tudományos gondolkodás alapja. Spengler még tovább megy. Számára az ok és a hatás pusztán az emberi képzelet szüleményei. A történelem, szerinte, „ok nélkül” zajlik le. Ezért a történelem tanulmányozása nem tudományos foglalkozás, hanem alkalom a költői eszmélkedésre.

A mai német ideológusok „tudományos ballasztjuk” utolsó maradványait is elvetik. Egész sor megoldhatatlan ellenmondást produkálnak s a hirhedt „totalitás”-ba, „a lélek” és a „faj” „misztikus egyesítésébe” menekülnek. Alfred Rosenberg szerint az igazság keresése fölösleges: „A „tisza örök és abszolút igazság” keresését a tudomány feladatának tekintették, azaz ha nem is tartották elérhetőnek, de legalább elméletileg felfoghatónak az emberi szellem számára. Ez teljesen hamis. A legmagasabb tudás, amit egy faj elérhet, teljes egészében benne van első vallási mithoszában. S e tény felismerése az emberek legfőbb bölcsesége.”

Nincsen tehát objektív igazság. Az érzékelhető világ merő tünemény, melynek mivoltát a vérség határozza meg. Minden fajnak meg van a maga sajátos világa, mint ahogy szőke vagy barna, sima vagy göndör haja van. Az emberi szellem semmit sem változott Ádám és Éva óta és a nemzeti szocializmus egészen ismerős volt a teutonok számára, akik 20 vagy 30 évszázada a mai Skandinávia területén tanyáztak, mint ahogy a marxizmus ismerős volt a Jordán-menti szemitáknál, kb. ugyanabban az időben. Ime ezért nem lehet a bölcelet a tények elismerése, hanem hitté válik. „A történelem összes bölceleti rendszerei csak bizonyos fajok életcéljaival és felfogásainak kapcsolatával érthetők meg. Ezért oly, nehéz e felfogások igaz vagy hamis voltát megismerni... Az, ami egy nép számára a maga legtermészetesebb, mert legbensőbb s éppen ezért áldásos kifejezése, — néha egy idegen lényegű nép életére nézve súlyos veszedelmet jelent, sőt el is pusztíthatja azt”, — írja Hitler.

Az okság elve kiküszöbölődött. Nincs többé az összes országok és népek számára érvényes logika és tudomány. Mert, amit pl. egy alighanem assziroid Einstein megállapít az csak hamis, többszörösen hamis lehet egy árja német számára. És viszont. Hiábavaló volna ez elv képtelenségét bizonygatni. Különbösen is lehetetlenség, hiszen nem igaz vagy hamis volta a döntő, hanem az, hogy valódi „német”, nem pedig „assziroid” mint amilyen nyilvánvalóan minden ellenvetés! „A mithosz és az erő, a jellemek kiformálói, melyek ma megfelelő kifejeződésükért bensőnkben küzdenek, nem „cáfolhatók” meg”, — írja Alfred Rosenberg. Nem cáfolhatók meg... Le a tudománnyal! Így kell engedelmeskedni ennek a totalitáris bölceletnek, amely ellent mond az összes tudományos igazságoknak. Mit számít, ha egyszer „nem az ész az, amely hegyeket mozgat, hanem a hit”. Mussolini azt mondja: „A modern ember a hitre vágyakozik”.

Ime ebbe a kátyuba jutott egy réteg. Ifjúkorában Hegellel még azt mondatta: „Csodálatos makacsság, s méltóságot kölcsönöz az embernek az, hogy nem hajlandó elismerni, amit az ész be nem bizonyított.” Ma így rikácsol: „Nemcsak a bölcelet, hanem a tudomány is csődbejutott”, — és jelszava: „Vissza a barbársághoz.” (Blank.)

A tudomány „csődbe jutott”, mert a polgári világ bölcselői nem képesek többé megmagyarázni a világot. Különbösen nem lehet azt állítani, hogy a tőkés rend teljesen elvetette volna a tudományt. Egyetlen háború sem viselhető ma a tudomány segítségével nélkül. Altalában azonban a monopoltőke termelőfeltételei akadályoznak minden haladást. „A tudomány megbukott!” A polgári társadalom fasiszta szakasza tagadása annak a hatalmas kulturális örökségnek, melyet maga ez a társadalom halmozott fel ifjúkorában. Tehetetlen hanyatlásában megveti azt, amit alkott, amí

az emberek közös vagyona lett és így az emberi történelem kiszakíthatatlan része.

Theodor Balk

WILHELM HAUER ÉS POGANYAI. A kétéve tartó német egyházi harc lassan hatalmas arányú vallásháborúvá fejlődik. — Mi a helyzet? A nemzeti szocializmus törekvése a német kispolgárság tökéletesen hajlamait olyan irányba terelni, ahol nem tartja veszélyesnek. Ha a nép úgy véli, hogy csupán az igazi vallás hiányzik a boldogsághoz, akkor az ezért folyó harcban megfelelkezik fontosabb dolgokról. E hivatalos felfogásnak tényleg van bizonyos sikere. A mozgalom azonban olyan fejlődés-csiréit hordja magában, amely még jelentős nehézségeket okozhat a jelenlegi német uralomnak.

A mai német pogány mozgalmak számos irányzathoz és egyesületből tevődnek össze. A legerősebb *Wilhelm Hauer*, tübingai egyetemi tanár mozgalma, a *Deutsche Glaubensbewegung*. Emellett még van pár szekta: *Rosenberg* kis csoportja: *Dinter Nordische Freiheitsbewegung*-ja, amely már valamivel nagyobb és a *Ludendorff-szövetség*, amelynek befolyása meglehetősen jelentékeny. Mindezeknek az egyesületeknek közös vonása, hogy a hagyományos kereszténységnek úgy katolikus, mint protestáns formáját elvetik s még *Müller* birodalmi püspök törekvéseitől is, aki pedig Krisztust egyenesen tőrrel ellátott barna ingbe öltöztette, távol tartják magukat. Ezek a pogányok úgy az Ó-, mint az Új-testamentumot visszautasítják. Mi kerüljön ezek helyébe?

Ezért folyik a harc. A legradikálisabb *Ludendorff*. Ő általában a vallás ellen van. Szerinte a német isten minden jó német fejében és szívében lakik. Az olyasmi, mint „sors“ vagy „gondviselés“ egyáltalán nem létezik számára. Ha a németiség megszabadul az ilyen befolyásoktól, csak akkor győz majd mindenek felett. Szerinte ez a német vallás. *Dinter* és *Rosenberg* köre részben a *Wotan*-kultusz, részben az árja-Krisztus mellett tartanak, s a legnagyobb komolysággal annak az igazolására törekednek, hogy a biblia környezete egyszerű zsidó hamisítás. Valamennyiük hatásán túl tesz *Wilhelm Hauer*. Ennek meg van a maga magyarázata. *Hauer* mozgalma úgy szívja föl az egyházi harcok folytán a tanácstalanná lett protestánsokat és katolikusok százezreit, hogy az egyházakkal szemben nem égeti fel a hidat. *Hauer* u. i. elsősorban nem Krisztus leépítését követeli, hanem a szabadvallásúak egyenjogúsítását az állami életben. Ha a jelenlegi vallásoktatást az iskolákban beszüntetik, úgy a fajellenes kereszténység maga magától kipusztul — felfogása szerint — s egy általános vallásosságnak ad helyet, amely elismeri úgy a sorsot és a gondviselést, mint az örök törvényeket, amelyeknek az ember alá van vetve. (Ez az a pont, amelyben *Ludendorff* és *Hauer* szemben állnak egymással.)

Ki ez a *Wilhelm Hauer*?

Élete semmiesetre sem mindennapi. Sváb parasztivadék, kitanulja az ácsmesterséget, de ellenállhatatlan tudásszomjat érez, elkezd tanulni, elvetődik Angliába, éjjel-nappal tanul, leérettségizik. A háború alatt egyideig internált Angliában, később Bázélbe kerül egy misszió iskolába, majd Indiában lelkészkedik. Az ind vallási tanok annyira megragadják, hogy kilép egyházából. Haza tér, magántanár Tübingában. Tantárgya az összehasonlító vallástudomány és indológia. Könyveket ír a vallásról és az antropológusok ellen. Részt vesz az ifjúság mozgalmaiban, 1931 körül valami vallásokfeletti kör alapításának tervével foglalkozik, sőt kis ideig érintkezést tart fenn *Martin Buberr*al. 1933 januárja után célszerűbbé válik beállítódása. *Buberr*al és már nem százszázalékos árjakkal beszünteti az érintkezést s ezek helyett az örökké a párt klikk dzsungeljében bo-